

PROSTORSKE SKUPNOSTI

Prostor in identiteta

Ozemlje - prostor: postane življenjski prostor določene skupine, ki si ga člani prisvojijo – kot vir istovetenja z določenim prostorom in družbeno skupnostjo. Vsaka skupina na prostor deluje, ga preoblikuje in kultivira, prostor dobi močno čustveno vrednost in simbolne pomena. Dojemanje prostora je kulturno in družbeno pogojeno.

Prostorska identiteta: je rezultat fizičnega prisvajanja prostora ter medsebojnih odnosov in družbenega delovanja članov določene prostorske skupnosti. Kaže se kot lokalna, regionalna ali nacionalna identiteta.

Raba prostorskih simbolov zadovoljuje potrebo po življenjski orientaciji in osrediščenju, pa tudi potrebe po domačnosti, pripadnosti in varnosti, ki so za modernega človeka v globalizaciji posebno pomembne.

Globalizacija (več v učbenik2, str. 138)

So procesi povezovanja, združevanja, medsebojnega vplivanja in soodvisnosti v sodobnem svetu. Intenzivnost stikov se je povečala. Vsi deli sveta so med seboj povezani in odvisni drug od drugega.

Posledice: ekološki problemi, nadaljnji gospodarski razvoj, prepad med razvitimi in nerazvitimi državami, medetnični konflikti, rasizem, družbeno razslojevanje in marginalizacija posameznikov...

Negativni učinki: težnje po poenotenju sveta in prevladi močnejših vplivnejših narodov, kultur, držav. Govorilo se je celo o amerikanizaciji sveta. Nastaja pa tudi odpor do poenotenja, ki se kaže v rasti etničnega osveščanja in osamosvajanja v razvitih in manj razvitih delih sveta, odklanjanju ameriških vrednot in kulture ter v poudarjanju lastnih posebnosti.

Človek se prilagaja številnim spremembam – zanj so temeljnega pomena manjše skupine in skupnosti, lokalne skupnosti, saj so tam uresničujejo potrebe po pripadnosti, varnosti in sprejetosti.

Ljudje smo po eni strani vedno bolj povezani, različne meje postajajo čedalje manj pomembne, komunikacijsko-informacijska tehnologija nam omogoča vključenost v ves svet. Brez povezovanj si sveta ne moremo več predstavljati, klub temu pa težimo po diferenciaciji in osamosvajanju manjših enot in skupnosti in poudarjanju posebnosti in različnosti v globaliziranem svetu.

Oblike prostorskega združevanja

Temelj prostorskega združevanja je naselitev in bivanje ljudi na določenem ozemlju, ki si ga prisvojijo, mu začrtajo meje in s tem spremenijo v teritorialno zaključeno enoto.

Ker je skupnost ljudi opredeljena predvsem s prostorom, ji rečemo prostorska skupnost.

Vsako prostorsko povezovanje vključuje tudi politične, gospodarske, socialne in kulturne procese.

Razlikujejo se po velikosti ozemlja, številu in porazdeljenosti prebivalstva, načinu življenja, glede na dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo prebivalci...

Zadovoljujejo različne individualne in družbene potrebe.

Lokalne skupnosti: so z vidika velikosti najmanjše, najožje skupnosti, v katerih ljudje izvajajo večino vsakodnevnih dejavnosti in zadovoljujejo temeljne potrebe. Bivanje se prepleta z različnimi družbenimi dejavnostmi: urejanje prostora, zadovoljevanje skupnih potreb (vrtci, šole, zdravstvene ustanove), upravno politična organiziranost, oblikovanje skupnih vrednot, občutkov navezanosti in pripadnosti ipd.

Lokalna skupnost ima lahko tudi status občine – je **upravno-politična enota** – izvršuje politično oblast in skrbi za urejanje javnih zadev v ožjem prostoru.

Regionalne skupnosti: regije so se izoblikovale predvsem po vplivom naravnih dejavnikov, kot so klimatski, ekološki, vegetacijski in drugi. V tem se regije ločijo. Nastajale so tudi pod vplivom družbenih in gospodarskih procesov. **Regionalna identiteta:** govor, življenjski slogi, navade, navezanost na prostor... Gre za družbeno in geografsko pestrost, ki zahteva veliko previdnosti pri posegih v okolje in prostor. **Koncept regionalizacije:** delitev določenega ozemlja na upravno-politične enote na podlagi zgodovinskih regij. Občina – regija – država. – prenos odločanja o najpomembnejših zadevah skupnosti z državne na regionalno raven – pomembno za pokrajine, ki izstopajo po kulturnih, etničnih in drugih posebnostih.

Nacionalne skupnosti: So predvsem posledica zgodovinskega nastajanja narodov in nacionalnih držav. Za nacionalno skupnost so bistvenega pomena državne meje, ki morajo biti jasno določene, prepoznavne in mednarodno priznane. Nacionalne prostorske skupnosti nastopajo predvsem kot nacionalne in večnacionalne države.

Globalizacija – sodobni svet – pomen nacionalnih držav se zmanjšuje. – mednacionalne skupnosti – suverene države v eni enoti. Tudi taka večnacionalna skupnost postavi nove meje.

Globalna svetovna skupnost: Naj bi bila širša skupnost, ki povezuje celotno človeštvo. Vseh problemov skupnih vsem ni mogoče odpravljati na ravni ene države, temveč z usklajenim delovanjem na globalni ravni. Ekološki problemi. Razvoj komunikacijsko-informacijske tehnologije prav tako omogoča hitro komuniciranje in prenos informacij na velike razdalje. Dostopa do tehnologije pa nimajo vsi. Države niso enakomerno v mednarodnem merilu.

Od tradicionalne ruralne do (post)moderne urbane družbe

Ruralne skupnosti: So prvotna oblika združevanja in bivanja ljudi na določenem prostoru, ki jo je omogočila stalna naselitev. Temeljna dejavnost, s katero se ukvarjajo ljudje v podeželskih skupnostih, je kmetijstvo, čeprav se sčasoma razvijejo tudi druge dejavnosti. Do industrializacije je živelo več ljudi na podeželju.

Industrijska revolucija in razvoj kapitalizma – druga polovica 18. stoletja – agrarne družbe s prevladujočo obliko naselitve na podeželju se začno spreminjati v industrijske družbe s prevladujočo naselitvijo v mestih. Tradicionalne vrednote in družbene značilnosti življenja na vasi se začnejo spreminjati in izginjati.

Deagrarizacija: spreminjanje podeželja, poteka vzporedno z urbanizacijo in industrializacijo.

Najpomembnejše spremembe:

- beg s podeželja in depopulacija: spraznjene večine obrobni in redko naseljenih regij ter propadanje tamkajšnje gospodarske dejavnosti.
- Kulturna in naravna dediščina prepuščena propadanju in uničenju – preseljevanje v mesta
- Mehanizacija in avtomatizacija kmetijstva ter uporaba agrokemije so olajšale kmetijstvo, a povzročile posege v okolje, ekološke probleme, zmanjšanje števila delovnih mest v kmetijstvu..
- Prenos negativnih posledic industrializacije na podeželje, ki vpliva na propadanje naravnega okolja
- Uničevanje izvirne kulturne krajine, ki se kaže v prenosu mestnih načinov gradnje na podeželje in opuščanju podeželskega načina gradnje

V preteklosti so prevladoval nekatere značilnosti družbenega življenja, po katerih so se te skupnosti razlikovale od mestnih, urbanih skupnosti, kot so npr. naslednje:

- maloštevilnost ljudi na dokaj velikih območjih

- Večja odvisnost od soljudi in naravnega okolja
- Večji pomen primarnih družbenih skupin, kot so družina, sorodstvo, soseščina
- večji pomen tradicionalnih običajev in navad ter religije
- Manjša družbena in prostorska mobilnost itd.

Urbanizacija: razmah urbanih skupnosti, naraščanje mestnega prebivalstva in uveljavljanje mestnega načina življenja. Potekala je vzporedno z industrializacijo. (več v učbenik2, str. 143)

Urbanizacija je vplivala tudi na družbo. Nastala je izredno velika koncentracija oz. gostota ljudi na razmeroma majhnem prostoru, kar je povzročilo razvoj novih načinov bivanja, nove življenjske sloge in kulturne vzorce, ki so popolnoma drugačni od tradicionalnih.

Začele so nastajati primestne skupnosti, ki jih imenujemo **suburbana območja**.

Suburbanizacija: premik prebivalstva iz gosto naseljenih mestnih predelov v manjša primestna območja z manjšo gostoto prebivalstva.

Mestne skupnosti in urbani način življenja

Sodobne družbe so urbane družbe, saj vpliv urbanega življenja na različne načine vpliva tudi na podeželje.

Najpomembnejše značilnosti družbenega življenja v mestih so:

- mesta so kulturna, izobraževalna, poslovno-finančna, znanstvena središča modernih družb. V njih potekajo številne dejavnosti, dajejo možnost za zaposlitev in zadovoljevanje različnih potreb.
- Anonimnost posameznika v mestih je izrazita in je posledica bivanja velika števila ljudi na razmeroma majhnem prostoru
- Organizacija družbenega življenja je v mestih veliko bolj zapletena in raznovrstna kot v podeželskih skupnostih. (različni družbeni sloji, verskim, etničnim, političnim skupinam. Odnosi so formalnejši. do izraza pride delitev na zasebno in javno sfero.)
- **Urbana kultura:** značilen pojav velemestnega življenja. So različna področja intelektualnega in umetniškega ustvarjanja, poseben vrednote, vedenjski vzorci in življenjski slogi itd. nihče ne deluje odklonsko.
- degradacija okolja (onesnaženost, prenaseljenost, hrup ...)
- agresivno in asocialno obnašanje (kriminal: velika gostota ljudi na majhnem prostoru, večja anonimnost, manjši družbeni nadzor. Socialna izključenost in prikrajšanost številnih posameznikov – revščina)
- **urbana segregacija** različnih skupin prebivalstva je v velemestih običajen pojav. Pripadniki različnih družbenih slojev težijo k strnjeni naselitvi v določenem mestnem predelu.
- Kakovost bivanja (mestna lokacija, stopnja ogroženosti s kriminalom, dostopnost do različnih storitev itd.)

Urejanje prostora

Pod vplivom urbanizacije in industrializacije so tudi podeželske skupnosti doživele temeljite spremembe. Problemi urbanega in ruralnega okolja zahtevajo načrtno in sistematično, strokovno zasnovano reševanje. Ljudem naj bi zagotovilo boljše kakovost bivanja.

Urbanizem: znanost o načrtovanju in urejanju mest. urbanizem in urbanistično načrtovanje se nanašata na gradbene in arhitekturne vidike, pa tudi na zagotavljanje čim bolj uravnoteženega razvoja mest in naselij. Cilji sodobnega urbanizma so **trajnostni razvoj in višja kakovost življenja**.

Ekološke omejitve prostora

industrijska doba je povzročila spremembe v naravnem okolju, ki se kažejo v propadanju (degradaciji) okolja.

Nepremišljeni in nenačrtovani posegi v prostor in naravno okolje povzročajo probleme, katerih reševanje je življenjskega pomena za celotno človeštvo. (onesnaževanje vode, podnebne spremembe, uničevanje morske obale, krčenje obdelovalnih površin, uničevanje flore in favne itd.)

Urbana območja so danes gospodarske in družbene enote, ki vplivajo na regionalni, nacionalni in mednarodni razvoj. Ekološke probleme urbanih območij preučuje **urbana ekologija**. Za najprimernejšo rešitev predlagajo **trajnostni razvoj**, ki predvideva uravnovešene, simbiotične odnose med urbanim in naravnim okoljem.